

BAHREYN BİLİŞİM SEKTÖRÜ RAPORU

1. Bahreyn Bilişim Sektörüne Genel Bakış

Bahreyn bilişim sektörünün gelişmesi için oldukça iyi bir alt yapıya sahiptir. Toplumun eğitim seviyesinin yüksekliği ve teknolojiye ilgisi, hükümetin bu konuya verdiği önem ülkeyi sektörün bir çok alanında başarılı kılmaktadır. Bahreyn, %99 oranındaki internet yaygınlık (penetration) oranıyla dünyada lider durumdadır. Bahreyn cep telefonu aboneliği piyasası 1,7 milyonu aşmıştır. Ülkede 100 kişi başına 121 cep telefonu aboneliği düşmektedir. 2030 yılına kadar bu rakamın 2,2 milyonu geçmesi beklenmektedir.¹

Bahreyn'in pek çok sektörde son teknolojiyi takip ederek benimsiyor olması, özellikle, finans, sağlık, e-devlet, turizm ve telekomunikasyonda ileri teknoloji kullanması, alt yapı yatırımlarına önem vermesi önümüzdeki dönemde yazılım, donanım ve bilişim hizmetlerine güçlü bir talep ortaya çıkaracaktır. Bahreyn ekonomisinin büyük ölçüde toparlanmaya başlaması ve petrol fiyatlarındaki yükseliş de güçlü talebi destekleyecektir. Bahreyn'in canlı bir şekilde devam eden altyapı, ulaştırma, lojistik, konut ve otel yatırımları IT donanım, yazılım ve hizmet ihtiyacını canlı tutacaktır². Siber güvenliğe özellikle son dönemde artan şekilde önem verilmeye başlaması ve bu alanda tedbirler alınmaya çalışıyor olması siber güvenlik ürünlerine de talebi artırmaktadır. Ayrıca bulut bilişim ve veri analizi alanlarında talep artmaktadır. 2019 yılında Amazon Web Services Orta Doğu Bulut Bölgesini Bahreyn'de kurmuştur. Özellikle küçük ve orta ölçekli işletmelerin muhasebe, envanter, tedarik zinciri yönetimi gibi alanlardaki ihtiyaçlarını bir arada karşılayan entegre yazılımlara talep vardır.

Donanım piyasanın doygunluğu sebebiyle talep artışı bir miktar yavaşlasa da yazılım ve bilişim hizmetleri talebi artmaya devam edecektir. Ayrıca, bilgi teknolojilerini satın alan ana grup olan 15-64 yaş arası nüfusun 2024 yılına kadar yılda ortalama %2 oranında artması beklenmektedir³; doygun pazara bu artış hareket katacaktır. Bahreyn'in toplam IT harcamalarının yıllık ortalama %4,6 oranında artarak 2024 yılı sonunda 680 milyon dolara ulaşması beklenmektedir⁴. Bilgisayar donanım satışlarının 2022 yılında 356 milyon dolar seviyesinden 2024 yılında 388 milyon dolara, yazılım satışlarının 2022 yılında 50,5 milyon dolar seviyesinden 2024 yılında 56 milyon dolara yükseleceği tahmin edilmektedir⁵

IT donanımı perakende sektöründe Apple bir çok MENA ülkesindekinden daha fazla pazar payına sahiptir. Çeşitli Mac dizüstü ve masaüstü bilgisayarları piyasa payını düzenli olarak artırmaktadır. Ancak halihazırdaki donanım altyapısı büyük çoğunlukla HP, Dell, Asus, Acer ve Lenovo markalıdır. Özellikle işletmelerde ve devlet dairelerinde bu markalar öne çıkmaktadır. Tablet piyasasında Apple liderdir; onu Samsung takip etmektedir. Bahreyn'de yazıcı ve fotokopi makinesi pazarı düşüştür; en yüksek düşüş tek inkjet ve lazer yazıcılardadır; üstelik bu düşüş çok fonksiyonlu yazıcıların satışlarındaki artışlarla da tamamen telafi edilememiştir. Cep telefonlarının, akıllı telefonların, mobil bilgisayarların ülkede çok yaygın olması, kağıtsız ofislere doğru giden eğilim ve çevreci düşünceler yazıcı ve fotokopi makinası talebini azaltmaktadır. Bahreyn piyasası kişi başına bilgisayar sunucusu (server) piyasası açısından dünya ortalamasının altında olsa da MENA Bölgesi ortalamasının üzerindedir. Bahreyn'in de her ne kadar ekonomisi bir miktar petrole dayansa da diğer MENA Bölgesi ülkelerine göre ekonomisini daha fazla çeşitlendirmiş durumdadır.

¹ Fitch Solutions (2021), "Bahrain Telecommunications Report q2 2021", www.fitchsolutions.com

² Fitch Solutions (2021), "Bahrain Information Technology Report 2020", www.fitchsolutions.com

³ A.g.e.

⁴ A.g.e.

⁵ A.g.e.

Bahreyn, Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (International Telecommunication Union-ITU) raporuna göre Bilgi ve İletişim Teknolojileri Gelişim Endeksi'nde (ICT Development Index-IDI) Arap bölgesinde 1. sıradadır. Ülke, Birleşmiş Milletler e-Devlet Kalkınma Endeksi'ne (United Nation eGovernment Development Index) göre Telekomünikasyon Altyapı Endeksi'nde (Telecommunication Infrastructure Index-TII) küresel olarak 4. sırada yer almıştır. Bahreyn Dünya Ekonomik Forumu'nun (World Economic Forum-WEF) Küresel Rekabet Edebilirlik Raporuna (Global Competitiveness Report) göre, "İnternet Kullanıcıları" kategorisinde de %99 internet yaygınlık oranıyla dünya genelinde 4. sırada görülmektedir.

Birleşmiş Milletler 2018 e-Devlet Gelişmişlik Endeksi Bahreyn'e Asya ülkeleri içinde 6. sırada yer vermiştir. Bahreyn Krallığı dünya sıralamasında ise 26. sırada yer almıştır. Böylelikle Bahreyn, BM tarafından "Çok Yüksek E-Devlet Gelişmişliği Endeksi"nde yer alan iki Arap ülkesinden biri olmuştur. Sıralamaya konu 193 ülkeden sadece 40'ı bu kategoride yer almaktadır. Teknoloji kullanımının bu kadar yaygın olduğu ülkede e-ticaret de yaygın olarak kullanılmakta ve devlet tarafından da teşvik edilmektedir.

Bahreyn mobil sektöründe 3 büyük telekom şirketi faaliyet göstermektedir; Batelco (Bahrain Telecommunication Company), STC (Saudi Telecoms Company - 2019 Ç4 öncesi Viva) ve Zain Bahrain. Batelco'da Bahreyn devletinin (Mumtalakat Holding) %36,7 ortaklığı bulunmaktadır ve piyasa lideridir. Batelco'nun abone sayısı 886.000 olup onu 474.000 ile Zain Group ve 389.200 ile STC Bahrain (VIVA) izlemektedir. Ön ödemeli abonelikler piyasanın %68,4 ile büyük kısmını oluşturmaktadır; ancak payı düşmekte ve yıllar içinde faturalı hat oranı artmaktadır. Telekom şirketlerinin hepsi sektördeki gelişmeleri yakından takip etmekte ve uygulamaktadır. 2019 yılında Batelco ve STC, 2020 yılında ise Zain 5G hizmeti vermeye başlamıştır. Batelco ve Zain 5G hizmetleri için Ericsson ile anlaşmış olup, STC Huawei ile anlaşma imzalamıştır. Bu tarihlerden itibaren ülkede 5G kullanımı yaygınlaşmaya başlamıştır. 2021 yılında 287.400 olan 5G bağlantı sayısının 2024 yılında 900 bine ve 2030 yılında 2,15 milyona yükselmesi beklenmektedir.⁶ Bahreyn Telekomünikasyon Düzenleme Kurumu ülkede 5G hızının ortalama 600 Mbps olduğunu, bazı bölgelerde bu hızın 1Gbps'ye kadar çıktığını açıklamıştır.

Ülkede Batelco, Zain ve STC'nin de içinde bulunduğu 11 internet hizmet sağlayıcısı faaliyet göstermektedir. Kalaam Telecom, Lightspeed Communications, Mena Telecom, Nuetel Communications piyasadaki diğer büyük oyunculardır.

Bahreyn telekomünikasyon pazarı, yüksek gelirli ve teknoloji seven bir halk kitlesine dayanma avantajının yanısıra, çok sayıda kişinin birden fazla SIM kartı sahibi olduğu, büyük ölçüde doygunluğa ulaşmış bir piyasa olma dezavantajına sahiptir. Bu piyasaya hitap etmek isteyen firmalarımızın yenilikçi ürünlerle ortaya çıkması gerekecektir. Bahreyn telekomünikasyon piyasasının lideri Batelco'nun ayrı perakende ve toptan birimlerine bölünmesi ve toptan kısmının ülkenin Milli Genişbant Ağı'nı geliştirmekle ilgilenmesi kararlaştırılmıştır. Bu bölünme, piyasayı yeni yatırımlar için daha cazip hale getirmiştir ve piyasada rekabeti artırıcı etki yapacaktır⁷. 2018 yılında Bahreyn Telekomünikasyon Düzenleme Kurumu telekomünikasyon kulelerinin operatörler tarafından ortak kullanımını teşvik edeceğini açıklamıştır. Bu kararla operatörlerin altyapı kurma ve bakım maliyetleri azaltılmış, bu da piyasaya yeni girmek isteyenlerin önündeki engelleri azaltarak rekabeti artırıcı etki yapmıştır.

Bahreyn'de sabit hatlar mobil hatlarla ikame edildikçe telefon sabit hat abone sayısı azalmaktadır. 2018 Ç3'te 230.200 olan sabit hat abone sayısı 2020 Ç3'te 225.800'e düşmüş olup 2030 yılı sonunda 203.100'e inmesi beklenmektedir.⁸ Sabit genişbant internet aboneliği 2020 Ç3'te 177.800

⁶ Fitch Solutions (2021), "Bahrain Telecommunications Report q2 2021", www.fitchsolutions.com

⁷ A.g.e.

⁸ A.g.e.

olup 2030'da 191.000'e çıkacağı tahmin edilmektedir.⁹ Toplam genişbant aboneliğinin ise 2020 yılındaki 498,7 bin seviyesinden 2024 yılında 598,2'ye, 2030 yılında ise 661,1 bine çıkacağı öngörülmektedir.¹⁰

Bahreyn e-ticaret piyasasının büyüklüğü 2019 yılında 798 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Bu rakamın 2020 yılında 897 milyon dolara çıktığı tahmin edilmektedir. E-ticaretten en büyük payı sırasıyla giyim, elektronik, oyuncak ve hobi, mobilya, gıda, kişisel bakım almaktadır. E-ticaret hacminin sektörel dağılımı 261,1 milyon dolar giyim, 235,5 milyon dolar medya ve elektronik, 185,6 milyon dolar oyuncak ve hobi, 122,2 milyon dolar mobilya ve aksesuar ve 92,4 milyon dolar gıda ve kişisel bakım olarak sıralanmaktadır.¹¹

Bahreyn, teknolojiyi seven genç bir nüfusa sahiptir. 2019 itibarıyla e-ticaret kullanıcılarının %17,64'ü 18-24 yaş arası, %27,58'i 25-34 yaş arası, %24,61'i 35-44 yaş arası, %18,78'i 45-54 yaş arası, %11,38'i 55-64 yaş arasındır.¹² Gençler bilgisayar oyunlarını ve sanal gerçeklik teknolojilerini de sevmektedir. Ülkede her sene çeşitli bilgisayar oyunları etkinlikleri yapılmaktadır (Bahrain Gaming Experience, Animania Bahrain vb.) Bahreyn'in bir avantajı da ülkede İngilizce'nin çok yaygın olarak konuşulmasıdır.

2. Bahreyn Bilgi Teknolojileri İthalatı

Bahreyn'in IT donanımı üretimi yoktur. İç pazarın küçüklüğü, ücretlerin yüksekliği ve bu alanda bir karşılaştırmalı üstünlüğünün olmaması bunun sebepleridir. İhtiyacın tamamı ithalat ile karşılanmaktadır. İthalatın büyük kısmı Doğu Asya, özellikle Çin ve onu takiben Vietnam ve Güney Kore'den gelmektedir.

Tablo 1'de Bahreyn'in IT donanımı ithalatındaki en büyük 20 kalem yer almaktadır. Bahreyn en çok "hücreli ağlar için veya diğer kablosuz ağlar için telefonlar", "portatif otomatik bilgi işlem makineleri", "diğer otomatik bilgi işlem makineleri için işleme birimleri", "ses, görüntü veya diğer bilgileri almaya, çevirmeye, vermeye/yeniden oluşturmaya mahsus makineler", "renkli diğer televizyon alıcı cihazları" ithal etmektedir.

"Hücreli ağlar için veya diğer kablosuz ağlar için telefonlar"da en büyük tedarikçiler Çin, Vietnam, Hindistan, G.Kore, Almanya olarak sıralanırken, "portatif otomatik bilgi işlem makineleri"nda en büyük tedarikçiler Çin, Polonya, Vietnam, ABD, Japonya'dır.

Bahreyn "diğer otomatik bilgi işlem makineleri için işleme birimleri"nde en yüksek ithalatı Çin, ABD, İngiltere, Çek Cumhuriyeti ve Meksika'dan, "ses, görüntü veya diğer bilgileri almaya, çevirmeye, vermeye/yeniden oluşturmaya mahsus makineler"da en yüksek ithalatı Çin, Vietnam, Estonya, Malezya ve ABD'den yapmaktadır. "Renkli diğer televizyon alıcı cihazları"nda Bahreyn'in en büyük tedarikçileri Mısır, Çin, Endonezya, Malezya ve Vietnam'dır.

Türkiye'nin Bahreyn'in en çok ithal ettiği ilk 20 IT donanım ürününde sadece "diğer monitörler" de 45 bin dolar civarında ihracatı ve "ses, görüntü veya diğer bilgileri almaya, çevirmeye, vermeye/yeniden oluşturmaya mahsus makineler"da 22 bin dolar civarında ihracatı vardır. Diğer ürünlerde ihracatı sıfır veya sıfıra yakındır.

⁹ A.g.e.

¹⁰ A.g.e.

¹¹ İstatistikler : <https://www.statista.com/outlook/243/167/ecommerce/bahrain>

¹² İbid.

Tablo 1 : Bahreyn'in IT Donanım Ürünleri İthalatı

GTİP No	GTİP Adı	İthalat 2020	İthalat 2021	% Değ
85171200	Hücresel ağlar için veya diğer kablosuz ağlar için telefonlar	225.647.249	243.391.367	7,9
84713000	Portatif otomatik bilgi işlem makinaları (en az bir merkezi işlem birimi, bir klavye ve bir ekrandan oluşan ve ağırlığı <= 10 kg)	88.664.738	74.878.726	-15,5
84715000	Diğer otomatik bilgi işlem makinaları için işleme birimleri	56.519.707	69.297.518	22,6
85176290	Ses, görüntü veya diğer bilgileri almaya, çevirmeye, vermeye/yeniden oluşturmaya mahsus makinalar	86.288.926	59.685.197	-30,8
85287290	Renkli diğer televizyon alıcı cihazları	35.777.846	38.345.539	7,2
85177000	Telefon cihazları, ses, görüntü veya diğer bilgileri almaya veya vermeye mahsus diğer cihazlar için aksam ve parçalar	24.930.944	21.726.782	-12,9
84718000	Otomatik bilgi işlem makinelerinin diğer birimleri	7.259.604	12.139.923	67,2
84717000	Otomatik bilgi işlem makinaları için bellek birimleri	10.333.327	11.299.290	9,3
85183090	Başa takılan kulaklıklar, kulağa takılan kulaklıklar ve bir mikrofon ve bir veya daha fazla hoparlör içeren setler	9.058.510	10.031.545	10,7
85176210	Ses, görüntü veya diğer bilgileri almaya, çevirmeye, vermeye/yeniden oluşturmaya mahsus makinalar (merkezi)	12.769.806	8.758.912	-31,4
85176220	Ses, görüntü veya diğer bilgileri almaya, çevirmeye, vermeye/yeniden oluşturmaya mahsus makinalar (diğeri)	11.550.503	8.399.834	-27,3
85285200	Diğer monitörler; 84.71 pozisyonundaki otomatik bilgi işlem makinaları ile kullanılmak üzere tasarlanmış ve bunlara bağlanabilen	5.452.818	6.581.817	20,7
85234900	Sesleri ve diğer fenomenleri kaydetmeye mahsus optik mesnetler; kayıt yapılmış	7.808.170	5.873.110	-24,8
85285900	Diğer monitörler	9.090.425	5.498.118	-39,5
84716000	Otomatik bilgi işlem makinaları için giriş birimleri ve çıkış birimleri	5.775.362	5.491.833	-4,9
85299090	LED arka ışık modülleri (8525 ila 8528 için); monte edilmiş, ışık aydınlatması olarak kullanılan	3.178.530	5.233.146	64,6
84719000	Manyetik veya optik okuyucular, verileri kayıt ortamına kod şekline dönüştürerek girmeye ait makinalar ile bu verileri işleyen makinalar	7.044.208	5.211.751	-26,0
85235100	Sesleri ve diğer fenomenleri kaydetmeye mahsus, katı hal kalıcı, yarı iletken depolama aygıtları	3.713.950	4.750.308	27,9
85176990	Ses, görüntü veya diğer bilgileri almaya veya vermeye mahsus diğer cihazlar	1.833.029	4.225.125	130,5

3. Bahreyn Bilişim ve Teknoloji Sektörlerini Düzenleyen Kuruluşlar ve Verilen Destekler

Bahreyn telekomünikasyon piyasası Ulaştırma ve Telekomünikasyon Bakanlığı (Ministry of Transportation and Telecommunications) ve Telekomünikasyon Düzenleme Kurumu (Telecommunications Regulatory Authority-TRA) tarafından düzenlenmektedir. TRA yarı bağımsız bir kuruldur; yönetim kurulu Bakanlar Kurulu'nun önerisi üzerine Kral tarafından atanır.

Bahreyn Ulaştırma ve Telekomünikasyon Bakanlığı ülkenin telekomünikasyon sektörünün gelişimini 2002 sayılı Telekomünikasyon Kanunu ile düzenlemektedir. Görevleri arasında telekomünikasyon altyapısını ve hizmetlerini iyileştirmek, piyasada rekabeti geliştirmek, tüketicinin korunmasını sağlamak, hükümetin sektöre ilişkin plan ve hedeflerini içeren Ulusal Telekomünikasyon Planını hazırlamak ve uygulamak yer almaktadır.

Telekomünikasyon Düzenleme Kurumu ise daha kısa vadeli, günlük düzenlemelerden sorumludur. Telekom şirketlerine lisans ve spektrum sağlamak, operatörler arasındaki bağlantıları düzenlemek görevleri arasındadır. Sektör politikalarını belirleyen kuruluş Bahreyn Ulaştırma ve Telekomünikasyon Bakanlığı'dır.

Bahreyn'de bilişim şirketleri de dahil olmak üzere çeşitli alanlardaki şirketlere destek sağlayan devlet kuruluşları Tamkeen, Economic Development Board (Ekonomik Kalkınma Kurulu-EDB), Export Bahrain (İhracat Bahreyn) ve Bahreyn Merkez Bankası (Central Bank of Bahrain-CBB) olarak sıralanabilir.

Tamkeen, Türkiye'deki KOSGEB benzeri KOBİ'leri destekleyen bir devlet kuruluşudur. Tamkeen'in verdiği destekler işletmelere çalıştıracakları personel için istihdam desteklerinden (ücretin bir kısmını ödeme şeklinde), personellerini eğitmeleri için eğitim desteklerine, faizsiz İslami finansman kredilerine, ihracata ve fuarlara katılma yönelik desteklere (fuar masraflarının yer yer %100'e varan oranlarda karşılanması şeklinde) kadar geniş bir yelpazededir.

Tamkeen 2006 yılında kurulduğundan bu yana çeşitli KOBİ destek programlarına 4,5 milyar dolar harcamıştır; 100 binden fazla kişiye destek sağlamıştır. 65.817 işletme çeşitli geliştirme ve büyüme desteği programlarından yararlanmış ve 80 binden fazla Bahreyn vatandaşı eğitim ve sertifika programlarına katılmıştır. 19 bin yeni teşebbüs (startup) firmasının kuruluşuna katkı sağlamıştır. Tamkeen programları önceliğini Bahreyn'i bir bilgi ve iletişim teknolojilerinde Bölgenin merkezi ve lideri yapmaya vermektedir. 2019 yılında Bahreyn'in 5G'yi ilk hizmete geçiren ülkelerden olması, Amazon Web Hizmetleri veri merkezini MENA bölgesinde ilk açan ülke olması, Global Entrepreneurship Congress'e (Küresel Girişimcilik Kongresi) ev sahipliği yapması, çeşitli bölgesel girişimcilik ve teknoloji konferans ve yarışmaları düzenlemesi bu alanda gerçekleştirilmiş önemli faaliyetlerdendir. Bunların yanı sıra, işletmelerde verimliliği ve etkinliği artırmak Tamkeen'in bir diğer önemli hedeflerinden olmuş; bu alanda firmalara eğitimler verilmiştir.

<https://www.tamkeen.bh/>

Tamkeen, Bahreyn Politeknik ve Microsoft Corporation ile işbirliği içinde, Bahreyn Politeknik'te, Yapay Zeka Akademisi'ni kurmuştur. Akademi, gençlerin yenilik ve yaratıcılık yeteneklerini artırmaları için bir platform olmayı hedeflemektedir. Bu akademi, Orta Doğu'da türünün ilk örneğidir ve Bahreyn'deki çeşitli okul ve üniversitelerden öğrencileri ve akademisyenleri yetiştirmeyi ve yapay zeka becerileri kazandırmayı amaçlamaktadır. Ayrıca Bahreyn Gençlik ve Spor Yüksek Konseyi tarafından gençler arasında yapay zeka yarışmaları düzenlenmektedir.

Yeni alınan kararlar Tamkeen artık Bahreyn'li firmalara doğrudan yatırım da yapacaktır. Kuruluş, yüksek potansiyel sahibi, yenilikçi start-up'lara %20 oranına kadar melek yatırımcı olabilecektir.

Tamkeen, teknoloji “start up” larına, fintech firmalarına ve akıllı şehirlere yatırım yapmak üzere bölgede kurulan 100 milyon dolar varlığı olan Al Waha fonların fonuna da katkı yapmaktadır.

Ekonomik Kalkınma Kurulu (Ekonomik Development Board-EDB)’nun başlıca görevi kalkınmaya yönelik projeler yürütmek ve Bahreyn’e yabancı sermaye çekmeye çalışmaktır.

<http://bahrainedb.com/>

Kurum ülkede kurulan yerli-yabancı firmalara şirket kuruluşları, yasal süreçler, pazar araştırmaları, yer seçimi gibi pek çok konuda yardımcı olmakta, danışmanlık hizmetleri ve çeşitli destekler sağlamaktadır. Bahreyn Uluslararası Yatırım Parkı (Bahrain International Investment Park) da Kurumun yönetimindedir. Parkta sanayi yatırımlarına uygun ortam, ucuz kiralar, danışmanlık hizmetleri vb. çeşitli destekler verilmektedir.

<https://www.biip.com.bh/>

Yeni kurulan firmalara, özellikle de teknoloji firmalarına destek olmak üzere Start up Bahrain kurulmuştur.

<https://www.startupbahrain.com/>

Bu kapsamda çeşitli kuluçka merkezleri hizmet vermektedir. Kuluçka merkezleri yeni kurulan firmalara ortak çalışma alanları, danışmanlık hizmetleri, iş planlamalarına destek, fonlara erişim gibi destekler vermektedir.

<https://www.startupbahrain.com/spaces/>

Bahreyn’de halihazırda hizmet veren çok sayıda kuluçka merkezi bulunmaktadır: ACT PRO, Alwane Center, Brilliant Lab, Brinc Batelco IoT Hub, Bahrain FinTech Bay, Diwan, Flat6Labs Bahrain, Impact Business Incubators, Keepers, Mauna Entrepreneurs Support, MAZ Business Development, Pro Sky, Space 340, Spire Hub, The Collective Hub, The Startup Factory, Uni Concept, LeBooster, Marjan Space.

Finansal dijital dönüşüme ve dijital finansal hizmetlerdeki gelişmelere yönelik devam eden girişimlerinin bir parçası olarak, Bahreyn Merkez Bankası (CBB) finansal hizmetler sektöründeki bireysel ve kurumsal müşterilere en iyi hizmetlerin sunulmasını sağlamak için özel bir Fintech ve İnovasyon Birimi kurmuştur. Bu birimin girişimleri arasında, finansal teknolojiler (fintech) firmalarının ve lisans sahiplerinin yenilikçi bankacılık ve finansal çözümler sunmasına izin verecek bir Düzenleyici Sandbox (Regulatory Sandbox) sistemi getirilmiştir. Bu sistemde mevcut finansal kuruluşların ve yeni kurulan finansal “start up”ların finansal alandaki teknolojik ve yenilikçi çözümlerini sanal ortamda belli bir çerçevede test etmesi (9 aylık süre içinde, sonrasında azami 3 ay uzatma ile) ve sonrasında lisans alarak faaliyetlerine başlaması imkanı sağlanmaktadır. Düzenleyici Sandbox imkanından yararlanabilmek için inovasyon, müşteri faydası, teknik testler ve korumalı alan dönemi sona erdikten sonra Bahreyn’de uygulanma niyetinin gösterilmesi gerekir.

<https://www.cbb.gov.bh/fintech/>

Bahreyn’in ihracat destek kuruluşu “Export Bahrain” daha çok kobi niteliğindeki firmaların ihracata başlamalarına yardımcı olmaktadır. Özellikle “start up” firmaları Export Bahrain’in de ilgi alanındadır. “Export Bahrain” firmalara danışmanlıktan pazar araştırmalarına, ihracat kredi sigortasından e-ticarete, taşımacılık ve lojistik desteklerinden finansmana, çeşitli eğitimlere, çalıştaylara kadar pek çok destek vermektedir.

<https://export.bh/>

Kurum yakın zamanda “Start Up Exporter Solution” paketini uygulamaya koymuştur. Bu kapsamda ilk kez ihracat yapacak “start up” firmaları ile kobiler Export Bahrain’e başvurarak mal veya hizmet ihracatları için destek isteyebilecek; ilk ihracatlarının değerinin %20’sine varan hibe destekleri alabileceklerdir.

Bahreyn Sanayi, Ticaret ve Turizm Bakanlığı altında E-Ticaret ve IT Genel Müdürlüğü bulunmaktadır. Genel Müdürlüğün görevleri Bahreyn’i tercih edilen bir bölgesel e-ticaret merkezi yapmak için uygun iş ortamını sağlamak, e-ticaretle ilgili veri koruma ve tüketicinin korunması faaliyetlerini sürdürmek, ilgili mevzuatı düzenlemek, ülkenin elektronik ve bilgi işlem alt yapısını geliştirme çalışmaları yapmak, sektör çalışanlarını eğitmek için programlar, seminerler, konferanslar ve etkinlikler düzenlemek olarak tanımlanmaktadır.

<https://www.moic.gov.bh/en/OurServices/Pages/-E-commerce-&-IT-Services.aspx>

Bahreyn e-Ticaret Akademisi, Sanayi, Ticaret ve Turizm Bakanlığı ile Thinksmart firması ortaklığıyla kurulmuştur ve e-Ticaret ve çevrimiçi işletmelere yatkın olan Bahreyn girişimcilerinin becerilerini geliştirmeyi amaçlamakta; eğitimler vermektedir.

Elektronik ticaret alanındaki temel düzenlemeler 28 sayılı Kanun ile yapılmıştır (Legislative Decree No.28 Of 2002 with Respect to Electronic Transactions). Kanun sahtecilik ve dolandırıcılığa karşı ağır para ve hapis cezaları öngörmektedir. Kanunun uygulayıcısı Bahreyn Sanayi, Ticaret ve Turizm Bakanlığı’dır.

Bahreyn’de 30 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (KVKK) 19 Temmuz 2018 tarihinde yayınlanmış ve 1 Ağustos 2019 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kanunla kişisel verilerin korunması detaylı bir şekilde düzenlenmiştir.

Her ikisi de 2018’de yürürlüğe giren Elektronik İletişim ve İşlemler Kanunu ile Kişisel Verilerin Korunması Kanunu, kişisel verileri ve elektronik kayıtları korumak için Bahreyn’in yasal çerçevesini güncellemiştir ve dijital bir pazarda işlemlerin tamamlanması için kullanımlarını yönetmektedir. Bu yasalara göre, elektronik imzalar geçerli ve bağlayıcı kabul edilir. Bahreyn Telekomünikasyon Düzenleme Kurumu (The Telecommunications Regulatory Authority), Eylül 2021’de Bahreyn’in tek elektronik finansal işlem operatörü Benefit’e e-imza ve güvenlik hizmetlerini yürütmek için ilk lisansı vermiştir.

4. Sektördeki Önemli Fuar ve Etkinlikler

Bütün Körfez ülkelerinde olduğu gibi, Bahreyn’de de ticari ilişkilerde yüzyüze görüşmeler önemlidir. Firmalar genellikle uzaktan e-posta ile gönderilen tekliflerle pek ilgilenmemektedir. Bahreyn’liler iyi eğitilmiş, nazik ve Türkiye’yi seven insanlardır. Firmalarımızın fuarlara ve heyetlere katılmaları önerilmektedir. Bireysel katılımı desteklenecek fuarlar Ticaret Bakanlığı tarafından firmalarımızın talepleri çerçevesinde değerlendirilmektedir. Bahreyn’deki fuarlara katılmak isteyen firmalarımız kayıtlı oldukları İhracatçı Birlikleri aracılığıyla katılmak istedikleri fuara bireysel katılım desteği sağlanması için Ticaret Bakanlığına başvurabilir. 2022 yılında bilişim sektöründe iki fuar bireysel katılım desteğine alınmıştır.

Meet ICT Conference and BITEK Bahrain International Technology Exhibition/ 14 – 16 Haziran 2022
:Bahreyn’in önemli ICT fuarlarından ve koronadan önceki senelerde de yapılmaktaydı. Fuar organizatörü “Worksmart for Events Management” firmasıdır. Fuar Bahreyn Ulaştırma ve Telekomünikasyon Bakanlığı tarafından desteklenmektedir.

<http://www.meetict.com/home/index.php/bitex/>

IR 4.0 ME Expo & Summit/22-24 Mart 2022 : Kısmen ürün fuarı olmakla beraber, yapay zeka, artırılmış gerçeklik gibi bilişim hizmeti alanlarını da içermektedir. Organizatör firma "Hilal Conferences and Exhibitions" fuarcılık firmasıdır.

<http://www.ir4me.com/>

Korona salgınının seyrine göre fuarlarda çeşitli erteleme ve iptaller olabildiğinden firmalarımızın fuar tarihlerindeki değişiklikleri takip etmesi tavsiye olunur.

5. İhaleler

Bahreyn'de değeri 10,000 Bahreyn Dinarını (26,667 ABD doları) aşan kamu ihaleleri Bahreyn İhale Kurumu tarafından ilan edilir. Bahreyn'de bütün devlet ihaleleri tek merkezde, İhale Kurumunda toplanmakta, başvurular, sonuçlandırmalar Kurumda yapılmaktadır. Süreçte ihaleyi veren devlet kurumunun görüşleri alınmaktadır. Türk firmalarının ülkede açılan ihaleleri Kurumun resmi ihale sayfalarından takip etmesi tavsiye edilmektedir:

www.tenderboard.gov.bh

<https://etendering.tenderboard.gov.bh>

https://twitter.com/#!/Bahrain_Works

6. Genel Değerlendirme ve Sonuç

Bahreyn'in genç nüfusu ve toplumun teknoloji merakı, hükümetin teknoloji yatırımlarına önem vermesi Bahreyn bilişim piyasasını cazip kılmaktadır. Ülke, 1,5 milyon nüfusuyla Körfez Bölgesinin en küçük ülkesi olmasına rağmen, satın alma gücü paritesiyle 53 bin doları aşan kişi başı geliriyle alım gücü yüksek bir nüfusa sahiptir. Ayrıca Bahreyn ekonomisi liberaldir. Bürokrasi fazla değildir. Maliyetler diğer Körfez ülkelerine kıyasla daha düşüktür. Körfez İşbirliği Konseyi üyeleriyle arasında gümrük birliği bulunmaktadır. Bu avantajları sebebiyle pek çok uluslararası şirket kendine üs olarak Bahreyn'i seçmekte, bütün Körfez'e buradan dağıtım yapmaktadır.

Bahreyn halkı, iyi eğitilmiş, nazik ve Türkiye'yi seven bir halktır. Firmalar Türkiye ile iş yapmaya isteklidir. Diğer taraftan Bahreyn'in sahip olduğu imkanlar Türkiye'de henüz pek bilinmemektedir. Türk firmaları için Bahreyn hala büyük ölçüde keşfedilmemiş bir pazardır.